

FRÝDEK $\approx$ MÍSTEK

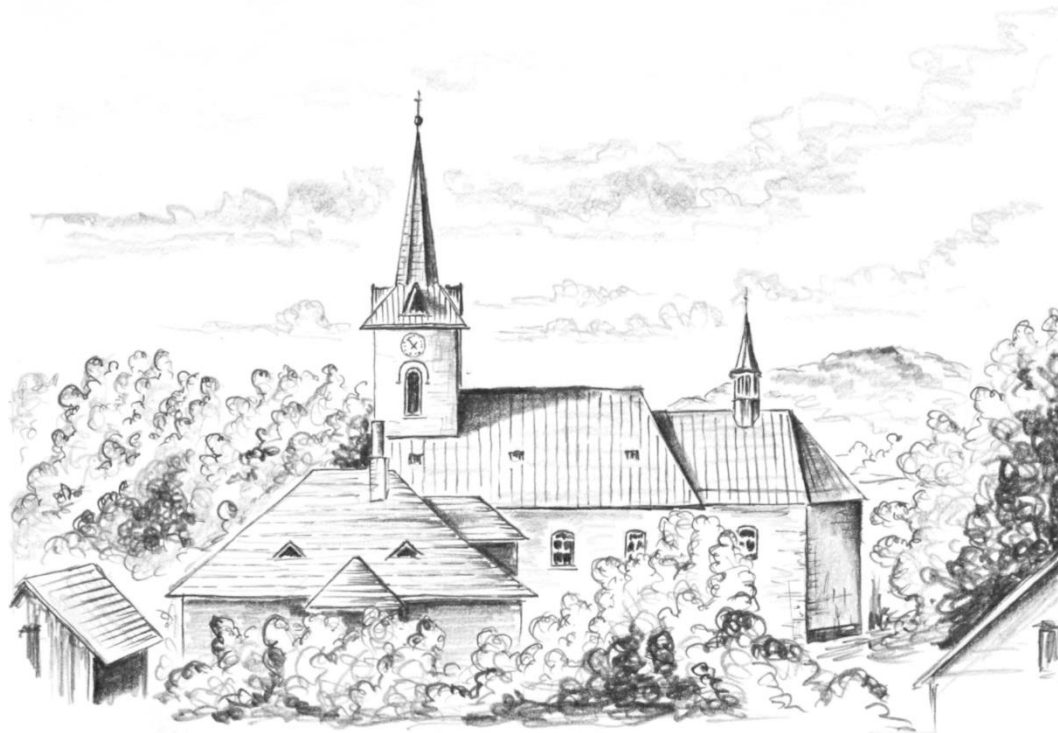
Obec Čeladná

www.komo.cz

Bo!beton
jdeme na to tvrdě

Lašský dostavník

Ročník.....14
Rok.....2024

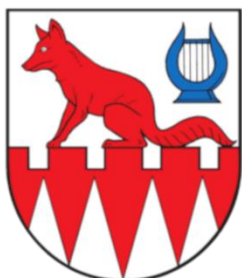
1
Jaro

Obec Baška

Obec Dobrá

Obec Hukvaldy

Obec Krmelín

Obec Metylovice

Město Paskov

Obec Raškovice

Obec Stará Ves nad Ondřejnicí

www.beskydskalikerka.cz

Černá cesta 3259, Frýdek-Místek
www.parezovyhaj.cz

Otevírací doba:

Pondělí – pátek	15.30 – 22.00
Sobota	14.00 – 23.00
Neděle	14.00 – 22.00

| KAPITOLA |
| KNIHKUPECTVÍ |

Obsah

Obrázek na obálce (kostel v Kozlovicích)
nakreslil Boris Zvada.

Úvodník (Z. V. Krulikovský)	3
Novoroční poselství lašského krále	4
Co se stalo, přihodilo (Z. V. Krulikovský)	6
Slunečné masopustní veselí v Hodoňovicích (D. Zápalková)	12
Poslední setkání s Věrkou Šimkovou (Z. Krulikovský)	14
Radek Žvak 90! (Z. V. Krulikovský)	15
Laši a Valaši (Z. V. Krulikovský)	16
Fotodokumentace	20
Pozvánky na akce	21
Osobnosti velkého Laška - Gisinger (A. Krulikovská)	22
Kam se poděl únor (P. Hruboš)	28
Přejete si veršik? (O. Tlučková)	28
Fran Směja - 120 let od narození (Z. V. Krulikovský)	29
Obroda Laška (Z. V. Krulikovský)	30
Žehnánky Emilie Kozubíkové (D. Zápalková)	32
Obec Baška zve na Pomlázkovou zábavu	33
Tichučko, milučko (F. Pituchová)	34
Pozvánka na Laško-valašské setkání u Radegasta	35
Festival "Poodří Františka Lýska" - 19. ročník 2024)	36
Kalendario jaro 2024	37

Úvodník

Vážení čtenáři,

meteorologické jaro nastalo 1. března, to skutečné se však přihlásilo mnohem dříve než jindy. Stará pranostika praví: „*Dyž na Hromnice mrzně, medviď brloch rozhaza. Dyž je nale teplo, medviď brloch opravi.*“ 2. února bylo teplo, svítilo sluníčko, avšak mráz dosud nikde. Po celý únor je stále nad nulou, jaro se hlásí plnou silou. Ale pozor! Starší pamětníci praví, že zima ještě přijde, nejspíš na Velikonoce. Pamatuji, jak v devadesátém osmém napadlo v Pobeskydí 26. dubna víc jak půl metru sněhu...! Tož, kdo ví?

Jarní vydání je opět v tradiční podobě – události uplynulé zimy, historie regionu, příspěvky v nářečí (básničky i troška humoru), rozhovory s významnými osobnostmi aj. Co nás v jarním čase čeká, dozvíte se tradičně v kalendáriu.

Shánka peněz pro vydávání Lašského dostavníku v roce 2024 je pomalu u konce. Podpořila nás paní senátorka PhDr. Helena Pešatová, Krmelín, Paskov, Metylovice, Dobrá, Čeladná, Hukvaldy, Stará Ves n.O., Baška, Raškovice. Významnou pomoc nám opět přišla z města Frýdku – Místku, z Pivovaru Radegast (Plzeňský Prazdroj) a od dalších našich příznivců (viz loga na obálce). Někteří oslovení se dosud neozvali, avšak naděje umírá poslední...

Na koho se dostaví i tak nedostane – může si ho stáhnout z našich stránek <http://www.lassko.eu>. Na nich, a také na Facebooku, bývá upřesnění našich kulturních i turistických akcí.

Zdeněk Vilém Krulikovský

Lašský dostavník

vychází čtvrtletně - vydává kulturně vlastivědný spolek Království lašské. Každý autor odpovídá za obsah svého příspěvku. Redakční rada si vyhrazuje právo na výběr a krácení zaslaných prací. Posílejte je e-mailem v elektronické podobě, formát MS Word, písmo Times New Roman, velikost písma - 11 bodů, odstavec - tři úhozy zleva, bez mezer mezi odstavci: lasskykral@centrum.cz

Příspěvky do letního čísla posílejte nejpozději do konce května 2024!

Redakce: Zdeněk Vilém Krulikovský, Mgr. Radana Šatánková, Dajana Zápalková, Boris Zvada.

Technická spolupráce: Bc. Michaela Mikeira Krulikovská

Novoroční poselstvi l'ášského kral'a (31. 12. 2023)

Tuž vitajtě – važene a ctěne l'ašky, važeni l'aši, susedě, susedky, všecy dobři ludě. Zdravim cely velký l'ašsky narod na Moravě, ve Slezsku, na Kysucach, v Haliču, v Praze a aji na tym celym Božim světě! Zasej se schazame na tym našim l'ašským Řipu, keremu ludovo pravime Čupek. Lučime se ze starym rokem, a ten Novy za chvilu uvitame...Danacta hodina střeoevropskeho časa odbila, to znači, že l'aši a l'achyně, keřy žiju až tam na vychodě v Pacyfiku na ostrovach Fidži a Samoa už maju pulnoc. Tym aji nam Novy rok začina, bo zme řiša pro všecky l'achy svjeta! Uvitajme ho tak jak dycky našu l'ašku hymnu. Muzyko...!

Ja, ja, ludě mili, erupcyje na tym našim slunku su furt tak silne, že něni možne se inač vysvjetlit', co všecko za potvorstvo se v tym minulym roku dělo. Rozum nad tym človjeku stoji. Všecky vime o co idě, něhcu včil se k temu vracat'. Třa spješ to pozytivni za ten stary rok zrekapitulovat'. Kus roboty zme pro to naše l'aško, pro naše ludi porobili... (zkráceno)

Novy rok 2024 přyvítajme vinšovanim, kery sem pro tem naš velký l'ašsky dom stvořil:

*Vinšujeme temu domu,
vinšujeme v nim každemu:
Pohody a klidne spani,
velkych příjmu, malych dani.
Za pakatel elektryku,
zbudě vela na putyku...
Pivo lacne jak dešťovka,
na obid at' stači stovka.*

*Vinko z Moravy bez dani,
kere chmury nam zahani...
Lečime se gořalenku,
dycky rano aspoň sklenku!
Aby nam furt šmakovalo,
dobru vulu v nas chovalo.
Potřebnym třa furt pomahat',
konat' dobro a něbrblat'!*

Vaš Zdeň Viliš I. kral l'ašsky, řečeny Chrabry

Kalendario jaro 2024

24. března (neděle):	Vítání jara – Velikonoční jarmark od 9 hodin - Hodoňovice U Čendy
31. března (neděle):	Pomlázková zábava - od 19 hodin Hostinec U Čendy
20. dubna – 21. června	<i>Festival Poodří Františka Lýska – 19. ročník</i>
21. dubna (neděle):	4. vlastivědný výslap – bude upřesněno
30. dubna (úterý):	Pálení čarodějnic ve Frýdku U pařezu od 17 hodin
30. dubna (úterý):	Pálení čarodějnic přehrada Baška od 17 hodin
1. května (středa):	L'aško – valašské setkání u Radegasta na Radhošti
4. května (sobota):	Okolo Bašky cestička – 9.30 park pod přehradou Baška
8. května (středa):	5. vlastivědný výslap – bude upřesněno
10. – 12. května
MPPS Baška 2024	<i>MPPS Baška 2024 – KD Baška a okolní kostely – Mezinárodní festival pěveckých sborů – 6. ročník</i>
25. května (sobota):	Den vína v Bořeticích – od 11 hodin
9. června (neděle):	6. vlastivědný výslap – bude upřesněno

Festival „Poodří Františka Lýska“ – 19. ročník 2024

20.4.2024	Pochod krajem Jistebnických zpěváků (13. ročník)
26.4.2024	Ostrava-Proskovice
	Zahájení festivalu, restaurace U Psoty - 9.00 hodin
	Koncert dechová hudby Proskovjanka
	Dětský pěvecký sbor Proskovjáček, ZŠ Proskovice
	Dětský pěvecký sbor Bumerang, ZŠ Bulharská, Ostrava-Poruba
	Valašský soubor Malý Sedmikvítek, Frenštát pod Radhoštěm
27.4.2024	Ostrava-Proskovice
	Festivalové odpoledne, restaurace U Psoty - 14 hodin
	Malý Ševčík - dětský folklorní soubor, Ostrava-Zábřeh
	Ševčík – Moravský folklorní soubor, Ostrava-Zábřeh
17.5.2024	Stará Ves nad Ondřejnicí, Staroveské zámecké arkády
	Nádvoří staroveského zámku - 18 hodin
	Dětský pěvecký sbor Sluničko, ZŠ Rovniny, Hlučín
	Smišený pěvecký sbor Bruntál
	Pěvecké sdružení Cantus Venuste, Kopřivnice
	Smišený komorní pěvecký sbor KOS, Nový Jičín
18.5.2024	Stará Ves nad Ondřejnicí, Staroveské obecní slavnosti
	Zahájení před zámkem v 11.00 hodin
	Koncert dechové hudby Petřvaldanka
	Jízda kole obila, slavnostní objezd veškerých hranic staroveských
	Zámecký park – 14 hodin
	Vystoupení žáků MŠ a ZŠ Stará Ves n.O.
	Dětský folklorní soubor Malá Ondřejnica, Stará Ves nad Ondřejnicí
	Cimbálová muzika ZUŠ Brušperk
	LSPT Ondřejnica, Stará Ves nad Ondřejnicí
	Valašský soubor písní a tanců Radhošť, Trojanovice
	Cimbálová muzika Radhošť, Trojanovice
1.6.2024	Jistebník, Náves Jistebnických zpěváků, 14.15 hodin
	Koncert dechové hudby Jistebnická 13
	Zahájení 19. ročníku FPFL u sousedů Jistebnických zpěváků
	Sál kulturního domu – 15 hodin
	Flétnový soubor ZUŠ Studénka, pobočka Jistebník
	Dětský pěvecký sbor Písnička, ZUŠ Frýdek-Místek
	Ženský pěvecký sbor Ostravská klika, Ostrava
	Ostravský smíšený sbor, Ostrava
	Dětský folklorní soubor Lašánek, Frýdlant nad Ostravicí
21.6.2024	Stará Ves nad Ondřejnicí, Folklorní večer na zámku
	Nádvoří staroveského zámku – 17.30 hodin
	LSPT Ondřejnica, Stará Ves nad Ondřejnicí
	Folklorní soubor Ondrášek, Frýdek-Místek
	Ballet Folclórico Municipal de Carahue BAFC - Chile
	Bližší informace o festivalu najdete na www.festival-poodri.cz

19. ročník se koná s finanční podporou Moravskoslezského kraje, pořádajících obcí a sponzorů.

Král pje hymnu, foto M. Zlattner

Spokojenost na Čupku, foto M. Zlattner

Co se stalo, přihodilo

19. prosince (úterý): Předvánoční setkání v hostinci U Čendy.

Jako v každém předvánočním čase se sešli Lašky a Laši (členové Království lašského), aby si popovídali, zazpívali písně adventní, vánoční i ty „silvestrovské“, předali si dárečky, prostě v sobě již naladili atmosféru Vánoc.

Muzikantské trio U Čendy, foto J. Bužek

27. prosince (středa): Vánoční koncert v kostele ve Fryčovicích.

V kouzelné atmosféře se v kostele Nanebevzetí Panny Marie se uskutečnil koncert vánočních skladeb a písní, ve kterém zpívala Hana Jamrozová, Eliška Kuběnová, hudební doprovod Vít Pavlíček (piano, akordeon) a Petr Strakoš (varhany). Pohostinsky v závěrečné části se pěvecky zapojil v bloku lašských koledí i Zdeněk Vilém Krulíkovský. Účinkující byli odměněni srdečným, dlouhotrvajícím potleskem.

Děkovačka v kostele, foto Šárka Sváčková

Království lašské z.s.

si Vás dovoluje pozvat

**ve středu 1. května 2024 ve 11.30 hodin na
"Lašsko-valašské setkání u Radegasta"**

Družina lašského krále vyšlápne v 10 hodin z Pusteven vzhůru k Radegastovi. Tam, dle prastarého zvyku, vzdáme hold příchodu pasteveckého roku. Slavit budeme zpěvem, Radegastem a jinými dobrotami...

**Ve 14 hodin vypukne v restauraci Lanovka na Pustevnách
Prvomájová veselice s lašským králem
a jeho Odualajne bandem!**

„Laši-Valaši jedna rodina, celé Bezkydy su naša otcina!“

Tichučko, milučko

Františka Pituchová

Tichučko, milučko je v tym našim kraju.
Do oblačku naše hory svoje vrychy odivaju,
nad nimi matička Beskyd kralovnička...

Dědiny, městečka, rodna kolibečka;
Prošlo děctví mezi nimi s palečkami skopnutými,
Ku zpominkam kliček, zarostly chodniček.

Drahe nadevšecko, male okenečko;
Maminčine vyhlidani, srcu mile přivítani,
V duši plno tonu pro slovečko – domu.

(Pěsnička z Hamrovic)

Setkání pod Gigulou – Františka Pituchová a lašský král.

Dnes již kultovní fotka z r. 2010 Luďka Krulíkovského.

Gigula – starodávňý lašský název Lysé hory,
který znovu oživil ve svých básních Petr Bezruč.

31. prosince (neděle): Silvestrovský výplaz na Monte Čupelo.

Silvestrovský výplaz se opět vydařil. Počasí nebylo příliš zimní (ráno plus 4 stupně), trochu i poprchávalo, terén kluzký, ale to nevadilo Lašchům ani Laškám z širého okolí vyrazit směr Lašský Říp. Družina lašského krále vyšlápla z Hodoňovic-Kamence od hřiště, kde se k nim připojila početná skupina Ostraváků, kteří přišli z Pržna od vlaku. S veselou náladou jsme vykročili obvyklou cestou pod Čupek. Ještě před stoupaním se k nám připojil zástup z Bašky, Kunčiček a Hodoňovic – v čele se starostou obce. Na vrchu již bylo veselo, na příchod krále čekal téměř tisícíhlavý dav příznivců. Po zdravici starostů z Metylovic (Ing. Lukáš Halata) a s Bašky (Ing. Tomáš Břežek) se ujal slova Zdeňka Viluš I., král lašský. Přednesl Novoroční projev, který adresoval všemu lašskému lidu. Zazněla lašská hymna a po ní spousta veselých lašských písniček a hromada jadrného humoru. K domovu se pak všichni rozcházelí (posílení bohatým občerstvením) k domovu, či do hostince U Čendy, kde ještě pokračovalo veselí...

14. ledna (neděle): 1. vlastivědný výšlap z Čeladné k prameni Frýdlantské Ondřejnice.

Účastníci pochodu měli sraz v Čeladné u železniční stanice, pak v příjemné zimní náladě jsme se zasněženou krajinou vydali cyklostezkou směr Kunčice p. O. Tam se napojili na modrou značku, po které došli k dřevěnému kostelu sv. Barbory a sv. Prokopa (původně byl na Podkarpatské Rusi), pak zamířili do penzionu Karolína, kde dopředu bylo zajištěno občerstvení u velmi vstřícného vedoucího. Zaznělo i několik šumných písniček a potom jsme pokračovali ke Kolibě u úpatí Stolové. Po žluté značce jsme došli k prameništi Frýdlantské Ondřejnice, na Pekliska, kolem Maraláku jsme pak doputovali k železniční stanici v Kunčicích p. O. Tam ještě před odjezdem následovala „posilka“ v pivovarské restauraci Ogar.

3. února (sobota): Výroční 10. folklorní bál Po sousedsku v Paskově.

Před oficiálním zahájením bálu vystoupil Odujalajne band (družina lašského krále) s veselými písničkami z lašsko-ostavského regionu, které navodily správnou atmosféru k bálu. Potom se ujal slova Karel Švach, pozval na podium starostu města Petra Baďuru a Zdeňku Viluša I. Nejprve došlo k losování ceny starosty i lašského krále (dar Beskydské líčérky), přítomné pozdravil starosta, pak král, zazněla lašská hymna a bál byl oficiálně zahájen. Následovala polonéza krojovaných účastníků, za hudebního doprovodu muziky Lipky (kterou střídal Paskovjan), následovně se pak roztančil i rozezpíval celý sál. Bohatá tombola, pestré občerstvení a výborná atmosféra do pozdních nočních hodin... Tak za rok, přátelé folkloru!

Manželé Švachovi, foto A. Krulikovská

LSPS Baška zve
na tradiční

POMLÁZKOVOU ZÁBAVU

Neděle **31. 3. 2024** od **19.00** hod.
Hostinec „**U Čendy**“ Hodoňovice.

HRAJÍ: ŠRAML BOJS

Občerstvení zajištěno.

Žehnánky Emilie Kozubíkové

Že neznáte slovo žehnánky? Nic divného, je to slovo vytvořené autorkou sbírky básní Emilií Kozubíkovou a sama k tomu říká:

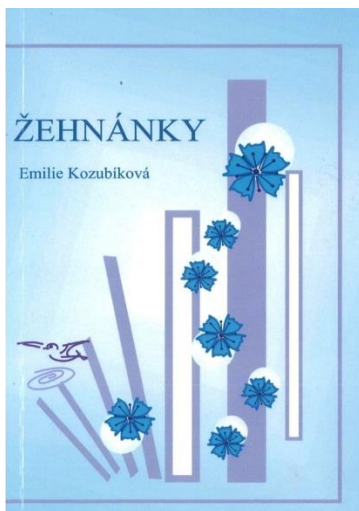
„Prožívám období, které lze nazvat věkem požehnaným a odtud tedy název mé knihy. Básně mi byly Boží múzou našeptávány a jako v předchozích mých poeticky laděných sbírkách – Archaismy srdce dřív tak mladého, Hravost dění a Rozvernosti chvil posvěcených – také Žehnánky nesou v sobě obraz doby i s pečeti mých osobitých pocitů,“ vyznává se autorka.

Čtyřicet čtyři básní psaných volným veršem nabízí čtenáři zamyšlení se nad vším, co nás obklopuje – nad bankomatem, rosou, chalupami, člověkem a jeho konáním, ale také zde mj. rozvíjí témata bezdomovectví, nostalgie, sebelitování, skepse a končí básní: Že proti věku není léku - ...vstal z mrtvých kdosi, kdo neprestal mít rád a srdce zkroušená přijímá bez výhrad...

Pokud jste zvědaví na básně, které jsou vzdáleny obvyklému uhlazenému rýmu, pak si knihu je možné zakoupit v internetovém knihkupectví – www.kniznieshop.cz. Vyšla v nakladatelství Nová Forma a je příkrášlena ilustracemi Jana Mazurka.

Autorka přeje příjemné počtení.

*Za Literární klub Petra Bezruče Frýdek-
Místek, jehož je autorka členkou,
Dajana Zápalková*

4. února (neděle): 2. vlastivědný výšlap z ž. st. Paskov, přes Řepiště, Rakovec zpět do Paskova.

Tentokrát byl sraz pochodu u ž. st. Paskov, společně jsme vyšlápli po zelené značce nahoru do Řepiště k dřevěnému kostelu sv. Michaela Archanděla. Potom jsme pokračovali dále k prameni Datyňky (samotný pramen je nepřístupný), cyklostezkou směr Vratimov na Rakovec, kde nás v restauraci Bowling čekalo příjemné prostředí, výborná obsluha, jídlo, pití, prostě vše, jak má být. Lesní blátivou cestou jsme došli k Řepištím k točně autobusu č. 5. Někteří se odpojili a počkali na MHD, ostatní jsme se vraceli zpět k ž. st. Paskov.

Pod pramenem Datyňky, foto J. Bužek

Cestou na Rakovec, foto J. Bužek

10. února (sobota): Masopust v Hodoňovicích (viz článek str. 12, 13)

25. února (neděle): XXXIII. Lašská polární expedice na ANDREAS HILL.

Po třiatřicáté se v Čeladné srotili u hotelu Yura borci-polárníci, aby zdolali Andreas hill (Ondřejník), domnělý to severní pól starých Lachů v dobách dřevních... Počasí bylo jarní, proto také účast byla velmi dobrá. Po slavnostním startu vyrazili, když král zavelel „VPŘED!“

U ž. st. Čeladná se přidali další účastníci, takže nás vzhůru šlapalo 26 a 4 polární psi... Obchvatem kolem Opálené jsme se vyšplhali na vrstevnici (zelená značka), to už zimní oblečení muselo dolů, bylo nám opravdu horko. V pohodě jsme došli na poslední základnu před dobýváním vrcholu – k Roubence, či jak říkáme ponášimu k Dřevjance. Ta byla obležena turisty, restaurace byla zavřená, jen okénko venku, nekončící fronta, která se moc nehýbala... Posilnění (většinou z vlastních zásob) jsme se rozdělili – hlavní houf pokračoval vrstevnicí na Kubalánky a dolů neznáčenou nejprudší cestou, jedna skupina šla dolů do Frýdlantu po modré, někteří po cestě. Nejzdatnější borci vyrazili vzhůru na kótu Andreas, zda ji dobyli, nemáme dosud zprávy... Sešli jsme se v restauraci Park, kde bylo opět vše výborné, jak se zpívá v jisté písničce „...je tam fajne pivo (i jídlo) a gryfne kelnerky!“ Domů jsme se vraceli každý „po vlastní ose“.

Start Polární expedice, foto J. Bužek

27. února oslavil 60 let Vladimír Tomis, rodák z Bruzovic, člen Království lašského.

Docházel jsem tehdy k závěru, že nám někdo to naše velké lašské území úmyslně zmenšuje a vymazává z map i povědomí. Potvrdil mi to i dr. Pavel Wodecký, který se v roce 1990 zúčastnil kolokvia ve Frýdku – stran osobnosti E. Goye a lašské otázky. Stály za tím vším síly politické. Bylo jich víc, kterým se Lašsko „nehodilo do krámu“. Potvrzuje to příběh velkého lašského badatele Joži Vochaly, kterému nejprve v roce 1938 (v Komorní Lhotce) zabavili mnoho etnografického materiálu Poláci, o rok později ještě důkladněji Němci (ti ho dokonce internovali) a později v padesátých letech se stal terčem útoků a zesměšňování moci tehdejší – ačkoliv byl značně levicově orientován. V jeho díle najdeme fakta o zakládání lašských vlasteneckých spolků počátkem 20. století v celém Těšínském knížectví. Ty měly většinou charakter obranný proti germanizaci, později i polonizaci země. Vždyť nakonec jedna z nejstarších zmínek o původním lašském lidu, který tvořil většinu obyvatelstva v knížectví, je v urbářích ze 17. a 18. století.

V roce 1991, když se otevřely hranice, jsem ihned vyjel na „průzkum“ do Polska, konkrétně na Kalwariji Zebrzydowskou. Jaké bylo mé překvapení, když na mou přímou otázku: „Co vy tu jste?“ jsem dostal odpověď: „Laši!“. Kolem šel průvod farníků v krojích – bílé nohavice, klobouky, červené vesty. „Kdo jsou oni?“ ptal jsem se staršího muže, odpověděl mi jednoznačně: „To jsou Laši, tam od vás, od Istebné a Jablunkova.“ Na otázku: „Co gurali?“, se pousmál se slovy: „Ti praví jsou jenom v Tatrách, ale všichni jsme Laši...“. Na polské straně tzv. Velkého Lašska na to nezapomněli. Měl jsem v roce 2008 besedu v knihovně v Bielsku-Białe o své knize „Lašsko, etnografický region Moravy a Slezska“. Těšila se velkému zájmu i u mladých lidí. V diskusi mi řekla jedna spisovatelka: „Pravda, i tu se mluvilo o Lachach.“ Na Hřčavě při pouti mi lašství potvrzoval vedoucí souboru Jackové se slovy, že celé Beskydy, až na východ jsou lašské. I tam jsou lašská sdružení a slavnosti. Dokonce v Bieščadech zpíval kolegovi jeden místní zpěvák píseň „Ty niepokorny Lachu“. Říkal, že je Lach, ne Polák. Laši se oddělují od ostatních Poláků. Pastevci přišli do našich končin až k horám Radhošťským a na Kysuce, které tehdy patřily k Moravě. Dr. Melánie Ševčíková, uznávaná folkloristka, která pochází z Nové Bystrice, se hlásí k Lachům, stejně jako např. muzikanti od Turzovky.

Nejvíce společný kořen prozrazuje mluva a z ní vycházející písně. I v Haliči mi vysvětlovali rozdíl pojmů spisovných polských a lidových. Ty byly podobné víc našim – z Moravského Lašska. Soubory z Ustroně, z Wisly a jiných míst zpívají naše písně, jen někdy s jinými slovy. V Zawoji (Babia góra) zpívali muzikanti rozverně písničky dokonce se stejným textem, který se zpívá okolo Hukvald...!

My Laši jsme měli historickou smůlu (podobně jako Rusíni), že jsme byli rozděleni do několika zemí. Je však ještě hodně toho, co nás spojuje. Hlavně také genius loci. Chceme dosáhnout toho, aby si lašský lid z Moravy, ze Slezska, z Haliče (Galicie), z Kysuc i na Oravě uvědomoval svou identitu a sounáležitost i přes hranice, které nám vnutily dějiny. Abychom nezapomněli už úplně svých společných kořenů.

Z. V. Krulikovský

2. září 2016 jsem obdržel e-mailem tento dopis: (část)

...jsme skupina mladších akademiků z jedné nejmenované Slezské univerzity, součástí našeho různorodého kolektivu je také renomovaný historik s předními publikacemi v celé ČR.

... v níže uvedených je jasná preference pravého Lašska z okolí Frýdlantu nad Ostravicí, tedy míst, které je skutečně s tímto územím spjato. Na videu lašské hymny jsou rovněž uváděny záběry pravého Lašska v okolí Lysé hory...

Samozřejmě pokud jde o otázku Lašska a Valašska, v tom naprosto souhlasíme, a i když dané vymezení je zcela jednoznačné, asi je dobré laickou veřejnost informovat, že dané oblasti mají jasná vymezení.

Je až neskutečné, že existovali a možná i existují pohádkáři, kteří veřejně přednášeli bludy ohledně Valašska jako horské (horní) oblasti a Lašska pouze nížinné části. Vystává otázka, z jakého titulu své pohádky vyprávějí a zda na vlastní pěst nebo pod záštitou organizace?

Obecně usuzujeme, že činnost, kterou provádíte je záslužná a velice bohubilá. Přejeme Vám hodně zdaru ve vašem dalším konání.

S pozdravem

Ing. Radim Řihák, Ph.D., Ing. Bc. Lucian Stanescu, PhDr. Aleš Kijonka a kolektiv mladých akademiků.

Musíme rozlišovat pojmy jako Velké Lašsko, Malé Lašsko, Nížinné (Bohumín, Karviná, Orlová se národopisně hlásí k nížinnému Lašsku – i přes množství lidí přistěhovalých. Jezdíme tam v posledním čase hodně vystupovat a vedeme na toto téma řeč a Horalské Lašsko (Gorol a Lach se nevylučují). Nu a jak cituji dr. Zdeňku Váchovou (v Knížce pro každého Lacha – 2006) „...Lašsko máme dvojí – moravské a slezské.“ Má na mysli to tzv. Malé Lašsko, tak jak je všeobecně vnímáno. Minulá desetiletí se v povědomí lidí scvrklo ještě víc – jen na to moravské. To bylo postupně ještě zmenšováno „valachománií“, takže už zbýval jen malý kousíček země mezi Místkem, Brušperkem a Hukvaldy...Proto jsme se již v roce 1987 dali dohromady s cílem obrody Lašska. Věnuji se výzkumu a studiemi lašské otázky již víc než padesát let. Z počátku jsem lašský prostor vnímal podobně jako mnoho jiných. Avšak hlubším studiem historie a výzkumem v terénu jsem si začal uvědomovat, že jde o daleko větší území, než nám bylo (a bohužel stále je) podsouváno. Již za svého působení v Těšínském divadle (1982-85) jsem se setkával s těmi, kteří mi potvrzovali, že dřív bylo vše jinak. Když jsme např. hráli v Brušperku, sdělil mi jeden starší kolega, rodák z polského Těšína, že tak, jak slyší mluvit starší pány v místní hospodě, tak se v jeho dětství ještě mluvilo okolo Těšína před válkou, když byl kluk. Později v osmdesátých letech se mi dostala do rukou mapa dr. Ervína Goye (básník Ondra Lysohorský), kde dává do lašsky hovořícího území i Racibórz, Wodzisław, Istebna... a také Kysuce.

10. března (neděle): 3. vlastivědný výšlap z Bašky přes Janovice do Bašky.

Foto+ text dodám v neděli!

15. března oslavil 90 let herec, zpěvák a básník Radek Žvak, rodák z Horních Bludovic, čestný člen Království lašského (viz str. 15).

Vítání svátků jara ...
neděle 24.3.2024 od 9:00 hod. - 13:00 hod.
na návsi Hostinec U Čendy Hodoňovice

- jarní a velikonoční zboží, patchwork, šité hračky, cukrovinky, výrobky z keramiky, pletené košíky, výrobky od řezníka, med, česnek, velikonoční kraslice ...
- tvořivá dílnička pro děti a dětská zoo

Občerstvit se můžete svařeným vínem, medovinou, zelňačkou ...

Vstupné zdarma

Pořádá Lenka s kolektivem a Hostinec U Čendy

V případě nepříznivé počasí se akce přesouvá do sálu Hostince U Čendy.

Vesnice

se veselí
maškary tancují
štamprličky plné
útroby zahřívají
Štěkot psů zapadá
do rytmu zuřivého bubínku
- umřela basa Lojzka
pojd' me ji pochovat
do hrobu na rynku ...
Co rok dal – vzpomíná se
Co vzal – truchlit nebudem
pálenkou zapijem
v kole zatancujem
Dřevěný kolotoč otáčí
dalšími dny nového roku...

Tak nějak bychom mohli v krátkosti charakterizovat průběh již 15. ročníku Hodoňovického masopustu. K tomu si přimalujme teplé paprsky téměř jarního sluníčka a asi šedesátku maškar, které doprovázely zemřelou basu Lojzku na její poslední cestě vesnicí. Nebožka si hověla na vyzdobeném „katafalku“ na voze taženém soby, doprovodila ji i svým veselým hraním dechová hudba. Čestnou stráž jí držela čtyři v bílém oděná děvčata, ochraňována strážníky Veřejné bezpečnosti. Za vozem šel velebný pán s obecní vrchností, která maškarám dala „Právo jíti dědinou“. Veselí šašci s maskotem Hodoňovického masopustu v neustálém pohybu a tancování zvonili u stavení, kde hospodyně s hospodářem masopustní chasu hostili koblihami, uzeným, špekem, ale i slivovicí. Medvěd tancoval s paní domácí, mnohdy i s dalšími maskami, do kola se připletla i všudypřítomná smrtka. Ta se na poslední štaci před Hostincem U Čendy uvelebila na kozlíku vozu a ohlížela si, aby se zemřelá basa Lojzka opravdu dovezla bezpečně k vykopanému hrobu. S veškerou slávou proběhl parodující obřad chování basy, ve kterém velebný pán s kostelníkem neopomenul vyzdvihnout zásluhy zesnulé basy, ale vzal si do hledáčku i hříchy obecní vrchnosti, která často opomíná vyslyšet prosby Hodoňovjanů.

Básník Fran Směja se narodil 30. května 1904 v Suchých Lazcích u Opavy. V roce 1911 se jeho rodina přestěhovala do hornické kolonie v Ostravě-Mariánských Horách. Absolvoval učitelský ústav v Opavě, v roce 1925 nastoupil do školy v Raduni, o rok později v Hrabyni, kde učil do roku 1935. Pak učil v Neplachovicích, ve Slezské Ostravě, v Raškovících, nejdéle v Bašce. Tam byl v roce 1941 zatčen gestapem a vězněn ve Vratislavi, odsouzen k jednoročnímu trestu a propuštěn ze školství. V roce 1945 se zapojil do Slezské národní rady, která jela do Prahy s požadavkem obnovení Slezska. Pracoval v kultuře až do roku 1968, řídil v té době Sdružení umělců slezských, za protest proti okupaci Československa nesměl pak publikovat až do své smrti – zemřel 11. února 1986 v Opavě. Jeho dílo bylo zaměřeno na rodný kraj – Opavsko, Ostrava, Pobeskydí. První sbírka básní ve slezském nářečí zvaná „Pletky“ (1929) je nejznámější. Ve spisovné češtině napsal „Zpěv léta“ a „Na rozloučenou“. Rozsáhlejší byla jeho tvorba prozaická. „Kalný proud“ z vesnice Vysoká (Hrabyně), „Potřísněná tvář“ ze života sedláků na Opavsku, „Jidáši“ zachycují německou okupaci. Román „Odcházeli“ je z první světové války, z Pobeskydí román „Napsáno v horách“, román „Úhor“ z Opavska a „Obličejem ke zdi“ o svém pobytu v německém vězení.

Volby (Fran Směja)

Dokad' něsu žadne volby,
to zmy jednej sorty,
choť ma jeden laty v gaťach,
druhy na nich borty.

Ale jak se volby bližu,
všeckemu je amen.
Každy leta jak šastnuty,
oči jeden plameň.

Tak to trva v prvším čase,
dokad' se to čita.
Peklo je jak řečnik přidě
a v hospodě klita.

Mluvi pate přes devate,
ež se vlasy ježu!
Enem jeho strana robi,
a ty druhe ležu.

To se vi, že zul se změní
hned v krvave polo,
a nejlepší kamaradi
držu se pod volo.

Žebra prašťu, ruky, nohy,
křik je, konec světa
a po volbach pul dědiny
k sudum za to leta.

Kam se poděl únor

Pavel Hruboň

Kam se poděl měsíc, kdy pole pod sněhem sílí?
Kam se poděl měsíc, mrazivý a bílý?
Na cestách se zametá špinavá šotolina,
zamilovaní slaví den svatého Valentýna.
Skřivan není slyšet, že by někde zmrznul?
Přehluší ho pěnkava i drozd si už vrznul.
Od souseda slyším nárek mrouskající kočky,
už v únoru nenapadnou sněhobílé vločky.
Zelená se bez i jíva dávno kvete.
Je únor nebo březen?
Ta příroda mne plete.

Přejete si veršík?

Olga Tlučková

Přejete si veršík, či básničku?
jen račte posečkat na chvíličku,
někdy se zadaří v okamžiku...
Nezájem? Schovám to do šuplíku,
tam se těch výtvorů spousta vejde
a když je plný, že dovnitř nejde,
vyklopím obsah do popelnice,
nápadů nových mám čím dál více.
Vydělat na tom se sice nedá,
spíše mne provází závist bledá,
že budu po letech snad v čítance.
Pamětní deska je však bez šance,
tu mi neodhalí mé rodiště,
z rodného domu je rumoviště.

Za zvuků smutečního marše byla se vši poctou Lojzka uložena do hrobu a smrtka vyhnána pryč z vesnice, aby již více neškodila. Smuteční salvou byl potvrzen konec obřadu, lidé začali na rynku tancovat, veselit se, pozdravil je i lašský král Zdeňka Viluš I. K občerstvení zde byly ve stáncích koblihý, koláče, zabíjačkové dobroty, rybí výrobky, ale též medovina, punč a „káva na kolečkách“. Děti se radovaly ze staříckého dřevěného kolotoče, jízdu v něm si nemohly nechat ujít.

Sál hostince praskal ve švech, když na parketě vystoupilo dvacet dětí Folklorního souboru Ostravička. Hudební doprovod jim zajistila cimbálová muzika Slifka, která se pak postarala o dobrou zábavu s tancem a zpíváním do večerních hodin. Při výtečném masopustním guláš, čepovaném Radegastu či štamprli nějakého ostřejšího moku zábava gradovala. Zpestřením byla jistě dražba smutečního věnce, jehož výtěžek organizátoři – Čendaspolek s hodoňovickým fojtem – použijí k přípravám červnového Dětského dne.

Co říci na závěr 15. ročníku Hodoňovického masopustu? Mimořádně se vydařil!

„Chodíme sem rádi, vždy je tu veselo, dobrá zábava, folklor, jídlo, pití, setkáme se se známými. Vždy si tak nějak uvědomíme, že teď nás čeká prožít půst a těšit se na jaro a Velikonoce,“ tak okomentovala akci seniorka z Frýdku. Poděkování patří i MAS Frýdlantsko-Beskydy, Mikroregionu Frýdlantsko-Beskydy a obci Baška za finanční podporu, bez které by bylo možné jen stěží takové „lidové, sousedské“ setkání zorganizovat.

Basa Lojzka byla pro tento rok pochována a všichni se již těšíme na další ročník, abychom se zase mohli s maškarami veselit.

Za hodoňovický Čendaspolek Dajana Zápalková

Masopustní průvod, foto H. Studnická

Poslední setkání s Věrkou Šimkovou

25. února by se dožila významná folkloristka, roduvěrná Laška 90 let.

Věra Šimková se narodila 25. února 1934 ve Starých Hamrech v horalské části Laška, jak sama Beskydy označovala. Výčet zásluh o národopis našeho regionu je opravdu veliký. Působila v Janovicích, v Bašce, ve Frýdku-Místku. Tam převedla soubor Ondráš z Janovic. Stála u jeho zrodu, dále ho pak vedla pod názvem Ostravica. Dlouholeté zkušenosti s lašským lidovým tancem ji dovedly až na Lidovou konzervatoř v Ostravě, kde vyučovala. Podílela se od roku 1977 na Ondrášovských slavnostech v Janovicích, v roce 1995 významně přispěla k obnově Národopisných Sochových slavností ve Lhotce. Se souborem Ostravica získala celou řadu ocenění na národních i mezinárodních folklorních soutěžích. Zemřela 30. 5. 2007.

Moje první setkání s Věrkou Šimkovou bylo v roce 1964, kdy mě bratr Jiří přivedl jako zpěváka do souboru Ostravica. Zpěvu jsem se věnoval již pár let – z popudu mé sestry Evy Pastorové (která by také letos 21. března oslavila 90 let). Navštěvoval jsem hodiny zpěvu, zpívat jsem začal také v pěveckém sboru Smetana, ale zpívat s cimbálovkou naše písničky mě táhlo víc. Byl jsem v souboru asi jen jeden rok, studium zpěvu na konzervatoři v Ostravě, kam jsem byl přijat, se přece jen poněkud odlišovalo od drsnějšího pojetí písniček z lašsko-kysuckého pomezí. S Věrkou jsem se však dále potkával celkem často, zejména ve vlaku, když také dojížděla do Ostravy. Probírali jsme nejednou lašskou otázku, stejně jí jako mně vadilo zaměňování Laška za jiné pojmy, zaměňování skutečností o existenci a rozsahu našeho regionu. Když jsem se po letech pustil s vehemencí do „lašské obrody“, byla to právě ona, která mi fandila, že bojuji o identitu Lašek a Lachů. Naposledy jsem se s ní viděl, když jsem chystal vydání své „Knížky pro každého Lacha“. Navštívil jsem ji v jejím bytě v Bašce, se zájmem si prohlížela prvotisk knihy a ještě nyní mi zní v uších její slova: „**Moc, ti, Zdeňku, děkuji, že to vydáváš, že všechno dáváš do pořádku. Viš, nejvíc mne mrzí, že Jarek Štika (ředitel rožnovského Muzea v přírodě) vědomě zamlčuje existenci horalského Laška a zaměňuje ho za Valašsko. Při tom to není z neznalosti, dobře ví, že nemá pravdu. Když jsem mu to vyčítala, tak se mi smál do očí...!**“

Náš dlouhý rozhovor se mi hluboko vryl do paměti, škoda, že Věrka už křest této knížky již nestihla. Od té doby jsem vydal další knihu „Laško, etnografický a kulturní region Moravy a Slezska“, čtrnáctým rokem již vydáváme časopis „Lašský dostavník“, šířím se svou družinou osvětu povídáním a písničkami nejen po našem kraji, ale i v Praze a jinde.

Věrka by měla radost, že to naše milované Laško žije, že jsme ho nenechali padnout.

Zdeněk Vilém Krulíkovský

F: Spolužák měl takovou opotřeбенou harmoniku, tak jsem ji od něho koupil. Za měsíc, dva dosloužila, tak jsem si za první výplatu koupil v Místku novou. Za dva měsíce už jsem chodil na škubačky hrát souseďům.

A: *No a kdo Vás naučil hrát? Vy sám?*

F: Sám. Nikdo mě neučil.

A: *A ještě píšete básně. S tím jste začal kdy?*

F: Měl jsem takové náměty už když jsem pásł krávy, skládal jsem přitom svoje písničky. Dělal jsem si parodie na melodie, které jsem znal. Potom mě vzali na vojnu, tak jsem se probojoval do vojenského armádního souboru Ondráš. Zpíval jsem i v Janáčkovi pětadvacet roků.

A: *Jezdili jste někam s tím souborem?*

F: Po Polsku, do Německa...

A: *Nedostal jste nabídku práce jinde v republice či v zahraničí?*

F: To bych musel do zahraničí jet. Já jsem nemohl opustit rodinu.

A: *A po republice?*

F: Ne, to vás všude jenom ošidili. Všecko musíte dát do posledního puntíku... „My už to převezmeme, my to použijeme“. „Ale já potřebuju, abyste za to zaplatili.“ A nedali VÚBEC NIC! Akorát cestovné...

A: *A z žádného vynálezu jste nic neměl?*

F: Jenom tu radost, že mi dali patent. A na ten patent každý tak žárlil, že vás okamžitě inteligentně vyprovodili z místnosti.

A: *Takže potom, když jste měl patent, to stejně nikdo nechtěl vyrábět?*

F: No. Tak jsem si to vyráběl sám.

A: *A kdybyste přeci jenom nabídku dostal, šel byste odtud?*

F: Nešel. Já jsem tu doma.

A: *Vy jste Patriot s velkým P. Milujete to tu a očividně všechno, co jste kdy dělal, jste dělal pro tento kraj.*

F: Miluju úplně všechno. Miluju i každý verš, který se mi podaří...

„Domove náš!! Ach, jak rád tě mám! Vlastisvěte můj. Ty, co matka má, i tys mou matkou a já jsem tvůj.“

A: *To je krásné. Tím je asi řečeno o Vašem vztahu k tomuto kraji vše. To, že jste pořád aktivní, vymýšlíte a pracujete, je úžasné a motivující. Co byste prosím vzkázal lidem, zvláště mladým lidem a dalším generacím?*

F: Práce uzdravuje! Když to těší člověka a drží se toho, nemyslí na nemoc. Já jsem nepřipustil, že jsem nemocný, i kdybych šel po čtyřech.

A: *Vy jste opravdu živým důkazem toho, že uzdravuje hlavně vůle!! Moc děkuji za úžasný rozhovor.*

když jsem po nedělích vykládal vagony uhlí, řekli: „My vám dáme nákladní auto.“ Tak jsem neváhal a okamžitě to bral.

A: Z uhelných skladů jste šel kam?

F: Z uhelných skladů jsem šel do důchodu po těžkém úrazu břicha.

A: Tak to už jste šel v osmatřiceti do invalidního důchodu?

F: Jo. A když jsem nedostal zaplacený pracovní úraz, dal jsem se na vynalézání. Nemyslel jsem na nemoc. Přemýšlel jsem jenom do budoucna. Měl jsem celkem jednadvacet přihlášek vynálezů a to byla moje léčba. Maminka mi taky pomohla k uzdravení. A potom mi pomohl můj patent - můj hrnec. Protože šetřil vitamíny. Zachoval všechny hodnoty. Pomohlo nám to přežít.

A: Něco jako papiňák?

F: Papiňák jsem úplně zamítnul, protože vzniklo patnáct pojistných událostí, že to vybuchlo. Dělal jsem něco, co nevybuchne. Jak jsem s tím byl v televizi, měl jsem nápad, že řeknu: „Pro kopce aj pro doliny, včil uvidíte univerzalni hrnec na dušení koniny. Je to d'ura obalena železem, přez něho fugami teplo fuka jako vjeter do klobuka. Do pecka přiložíme dřevka jako špunty, dyť pod kobzolami hajcujeme enom tři minuty. Za tím je to všecko, bo i ten univerzalni hrnec-patent je eště děcko.“

A: A ujalo se to?

F: Joo! Ujalo se to. A je to napsáno ve Frýdlantských novinách.

A: A kde to vyráběli?

F: Chtěl jsem, aby to vyráběli tady v Normě. Ale když jsem dostal potom patent, tak mě vyhodili z Normy ven.

A: Tak to museli přestat vyrábět, ne?

F: Už nevím, jaké byly jejich podmínky. Protože ředitel mi říkal, že mě s tím chtěl poslat k firmě Miele, v Německu. Ale potom už mě nevyšlechli. Mi to ale pomohlo ke zdraví, že žiju! A že mám ještě tu devadesátku!!! A že jsem se zabýval čistě prací. Pořád jsem něco zdokonaľoval, byl jsem vývojářem už v Ostravě, ve vývojovém středisku. Dali mi fixní plat, ale když jsem něco vynalezl, měl jsem to zadarmo. A potom přišli za mnou na přehradu, abych se vrátil, že mají rozbité mašiny, ať to tam dám do pořádku. A já řekl ne.

A: Takže na tom vývojovém jste byl před přehradou ještě?

F: Jo. Jmenovali mě pak konstruktérem. A jak jsem patentoval, tak mi patentový úřad propůjčil titul inženýra.

A: Celou dobu jste se zabýval prací, ale mimo jiné píšete a hrajete na harmoniku. Jak jste se dostal k té harmonice?

V Horních Bludovicích se 15. března 1934 narodil zpěvák, herec i básník Radek (Radislav) Žvak. Jako jinoch začal skládat své první verše, které psal svým blízkým do památníků, učil se hrát na housle, zpívat. Vyučil se u svého otce řemeslu, avšak po studiu na Vyšší střední odborné osvětové škole pracoval v kultuře, hrál divadlo, zpíval v pěveckém sboru Martinů v Trinci. Později se pak začal umění věnovat profesionálně – v operním souboru Slezského divadla v Opavě, v operetě Krušnohorského divadla v Teplicích, v činohře České scény Těšínského divadla. a nakonec v Hudebním divadle Karlín v Praze. Vytvořil řadu úspěšných rolí, především těch komických. Po odchodu do důchodu se začal intenzivněji zabývat poezií. Jeho koníčkem se také stalo psaní kritických glos do různých časopisů. Občas také maluje obrázky pro své přátele. Za svou literární tvorbu získal nejedno ocenění, v roce 2008 i uznání za výtvarné dotvoření svých básní. Sám o sobě říká, že se necítí být básníkem: „Píši své verše v prostém, lidovém stylu... Přijímejte mé rýmováčky tak, jak by je asi ve své době napsal prostý, lidový pěvec v textech svých písniček...“

Radek žije již leta v Praze, stále ho to však táhne k rodným Beskydám, k lašskému kraji. Je čestným členem Království lašského, jeho verše již řadu ročníků vychází pravidelně v Lašském dostavníku. Od jeho působení v Teplickém divadle nás váže pevné přátelství, je mým dlouholetým kamarádem.

Přeju Ti, Radku, za sebe i za všechny roduvjerne Lachy, eště hromadu inspirace, hodně chuti do další puti životem, ať Ti furt svítí slunečko! A jak se zpivo u Těšyna: STO LAT NĚCH ŽIJE(š) NAM!!!

Radek žvak: Srdečné přání

Necht' rozzáří Vás svátky jara,
jak melodie od Lehara.
Ptáčci ať k tomu písňě pějí
a radostně nás rozechvějí.
Jediné bujné svátky v roce
jsou přece jen Velikonoce!
A proto buďme veselí,
s pomlázkou celé pondělí!

Otázku Lachů a Valachů jsem dosti podrobně rozvedl ve své knize z roku 2006 – „Knížka pro každého Lacha“, dále v knize „Laško – etnografický a kulturní region Moravy a Slezska“ (2007), na stránkách Království lašského (www.lassko.eu) v několika číslech časopisu „Lašský dostavník“ (2011: č. 1 „Království lašské“, č. 2 „Euroregion VELKÉ LAŠSKO“, 2012: č. 1 „Moravskoslezské Laško“, 2013: č. 1 „Kravařsko a Laško“, č. 2 „Janáček a národopisná výstava r. 1895 v Praze“ od V. Sochy, 2014: č. 1 „Palacký a Laško“), č. 2 „Laši a Valaši“ atd.). Stále však se ozývají hlasy, které šíří bludy a desinformace kolem tohoto problému, pouštím se do tohoto tématu opětovně a důkladněji.

Nejprve je zapotřebí si znovu ujasnit pojmy: lach a valach; Lach a Valach

„Mnozí autoři chybně (a mnohdy záměrně) zaměňují pojem valašský za horalský a lašský za nížinný. Velké omyly má na svědomí záměna pojmů valach = pastevec a Valach = příslušník etnografického regionu „Moravské Valaško“. Lach je také termín ve svém původu pastevecký a víme, že mnohem starší.

Oba termíny (lach a valach) jsou původu hospodářského – mají stejný základ „lach“ ze severoiránského termínu al lach = ochránce, pastýř (tvar lech je z řeckého lex stejného významu). Tento termín se do Evropy dostal již v dobách dřevních, ještě před Slovany, anebo v jejich počátcích. Na perských mapách je označeno území mezi Odrou, Vislou a Moravskou bránou Lachistanem (tur. Lechistanem). Perská říše byla Araby rozvrácena již v 7. století! Lachové byli lovci a pastevci – na rozdíl např. od Polanů, kteří sídlili v rovinách a byli rolníky. Podsouvaný názor, že za Lachy označovali rolníky a jen Valachy za pastevece je nesmysl. Tatraňští goralé označují ostatní lidi z rovin za „cepry“, ne za Lachy. Sami se považují za součást lašského etnika, odlišného od lidu polského.

Dr. Josef Wolf: „Valaši se původně jmenovali Laši = ovčáci, později Valaši. Stejný název se používal pro makedonské a jiné pastevece – Kustovlaši, Vlaši aj. Jde o nejstarší, možná předindoevropské etnikum...“ „Abeceda národů“ (1984)

Rumunský lingvista **profesor Dumitar Cranjala** (mj. působil na Palackého universitě v Olomouci a věnoval se výzkumu jazyka Moravského Valaška) pasteveckou terminologii označoval za předindoevropskou, nikoliv rumunskou. Až v dalších staletích se Al Laši rozdělili na Lachy, Valachy, Kustovlachy, Vlachy aj. podle toho, se kterým etnikem asimilovali.

Když jsem o Laších diskutoval v Polsku, označovali krojovaný lid v horalském za Lachy. Na dotaz, kde jsou Valaši, dostalo se mi jednoznačné odpovědi: Na Slovensku, v Uhrách! Bylo to na Kalwaryji Zebrzydowske, ve Wisle, v Zakopanym aj. V Bukovci jsem před lety hovořil s jedním starším (75let) obyvatel hor. Vysvětloval mi, že jeho staříček vždycky říkal: „...my tu nebyli ani Česy, ani Polocy, nale goroli-Laši“.

a proštudoval a potom ze mě chtěli udělat parťáka. Jenomže já jsem chtěl jezdit s těmi pojízdnými dílnami. A pak mi bylo nabídnuto jezdit s nákladákem. Dali mi takové rozbité. Jsem si je pospravoval a pak mě střídali a zase to dostali miláckové, kteří po mně dostali dobré auto. Potom mě převzala Vodohospodářská správa, povodí Odry, pro potřeby ředitele. Když skončila přehrada, tak jsem měl takové štěstí, že jsem se dostal zas na nový vůz v uhelných skladech ve Frýdlantě.

A: A byl jste přímo u toho, když se ta přehrada naplňovala?

F: Jo, já jsem byl v té době už hrázný. Ale vozil jsem i ředitele.

A: Bylo Vám smutno nebo už jste to řešil jen z pohledu stavaře?

F: To byly galeje to přetrpět...úplně. Já jsem musel odjíždět za maminkou v noci, abych nedostal. Sousedi po mně skály házeli.

A: No jo, to bylo těžké se sousedy. Ale jaký jste měl Vy pocit? Ten pohled na to, že tu vesnici, kde jste vyrůstal, zatopí vodou...

F: Ten byl děsný. Já jsem to odháněl pryč. Byl jsem tak zaměstnaný, že jsem na to neměl vůbec čas. Když se zatopovalo a muselo se pryč, byl jsem vyřazený z evidence našeho domu a byt jsem neměl. Patnáct měsíců jsem byl bezdomovcem. Abychom měli peníze, bral jsem šichty za druhé, rok a půl jsem dělal v kuse. Ranní i noční. Mezitím jsem se dvě hodiny vyspal, chytil jsem se tamhle za smrček anebo jsem spal na dynamitu, který byl určený do štoly, protože to hrálo.

A: Lidé, co tam bydleli, byli proti té přehradě...

F: Všichni. A já jsem byl taky proti tomu, ale bral jsem to jako pracovní povinnost, jak na vojně. Byl jsem živitelem matky a chtěl jsem u ní být co nejdříve. Vyloučil jsem pocity, že bych dělal něco špatného. Já jsem se na tu práci jako takovou těšil! Ničeho jsem se nebál. Se vším jsem si věděl rady. Měl jsem náradí. Hned bylo všechno spravené...

A: Měl jste od malička takovéto sklony?

F: Jo, já jsem tvořil, opravoval, montoval.

A: Od kolika let?

F: Od sedmi. To už jsem měl udělaný svůj vozík a vozil jsem turistům kufry na chaty a tak. Protože jsem už pak neměl tatínka, každá koruna byla vzácná. A v zimě jsem zase pucoval lyžařům boty...

A: To jste se tak sám nabídnul?

F: Jo. Těm turistům. Oni mě někdy pohladili a i to bylo milé. Potěšili mě i slovem. Nikdy jsem si o peníze neřekl. Sami sem tam něco dali.

A: A když jste skončil na té přehradě, tak jste šel kam?

F: K uhelným skladům. Protože nám na odškodnění za dům dali strašně málo a já už jsem potom měl rodinu, potřeboval jsem větší výdělek. A

F: Staré Hamry mi zůstaly v srdci. Kvůli přehradě Šance jsem se musel vystěhovat do Frýdlantu, který mi pak přirostl k srdci ještě víc.

A: *Ve Starých Hamrech jste tedy chodil na základní školu?*

F: Ano, ale vyučil jsem se ve Frýdlantě. Ve Ferrumu. Dělal jsem obor strojní zámečnický, ale musel jsem projít všechno. I klempírní. Zámečnickem jsem chtěl být kvůli tomu, že jsem chtěl být strojuvůdcem na páře na lokomotivě, která jezdila do Bílé a která už není. Tatínek jel prvním vláčkem a já posledním. To bylo těžké loučení. Jenomže jsem šel dělat hráz. Od začátku až do konce jsem byl pořád účastný té stavby. Na stavbu hráze jsem nastoupil v roce šedesát čtyři, ale nejdřív na Morávku. Pak jsme přešli na hráz Šance.

A: *Kolik vám bylo, když jste začali stavět?*

F: Dvacet devět. Prošel jsem i šachtami...

A: *Z učiliště jste šel na šachty?*

F: Ne, my jsme dělali brigády. Z učiliště jsme jezdili na nedělní brigády na šachtu Barboru. A potom jsem to chtěl mít blíže, tak jsem dělal na dole Jeremenko. Taky brigádu. Z té brigády jsem šel k uhelnému průzkumu pro zásobování uhlí pro šachty. Když začala stavba přehrady, první, kdo měl zájem o to místo, kde se ta přehrada staví, byl Stanislav Neumann, herec Národního divadla. Já jsem ho tam provázel a on měl strašnou starost o to „oudolíčko“ Masarykovo. Když jsem byl v závodním výboru, tak jsem jim to sdělil a to Masarykovo údolíčko udělali potom v pozadí v náhradním místě, kam voda nedosahovala.

A: *Říkal jste, že bylo těžké loučení s Bílou a těmi zatopenými částmi, ale zároveň jste se podílel na té stavbě.*

F: Chtěl jsem být u toho od začátku. Stejně by to nikdo neovlivnil. Lidmi jsem byl za to odsouzen.

A: *Tak co Vás vedlo k tomu dělat přímo na té přehradě?*

F: Chtěl jsem jít k lesostavbám. Ale když jsem tam jel, chytil mě u Poskera /*tehdejší penzion, pozn. redakce*/ déšť a já jsem se musel schovat, i s motorkou. Z kanceláře vyšel ředitel stavby a říkal: „Co děláte? Prší. Tak půjdete dělat k nám, ne?“ K těm lesostavbám bych to měl dál do práce, tak jsem tam už zůstal. Prošel jsem tam všechny druhy prací. Těšil jsem se, že se dostanu na pojízdnou dílnu, jenomže k tomu jsem se musel dopracovat od krompáče. Pracovali tam i Romové z východního Slovenska. Úžasní lidi a kamarádi. Prošel jsem i veškeré práce v podzemí, protože se tam musely udělat odtokové štolky. Jeden inženýr mi říkal, že mě proškolí, jak ta přehrada bude fungovat, jak se bude stavět... Jenomže velký vítr sebral ty výkresy. Já jsem to posbíral

Všude od Čantoryje až po Babiu góru najdete názvy jako Lachowice, Lachy, Lachów Gruń, Lachówka aj. V Nowym Sączu mají spolek Lachów sądeckich...

Byli to právě Valaši, kteří přišli na Moravu ze Slovenska (z Horních Uher), kteří pasteve z druhé strany hor označovali za Lachy. Na Moravu přišli přes Javorníky z oblasti Štiavnických vrchů. Nebyli to žádní Rumuni, jak je často romanticky vykládáno, ale Slováci, kteří za vojvody měli někdy Maďary. (Viz stálá expozice ve Vsetíně). To dokazují i nedávné výzkumy D.N.A. – v Moravském Valašsku nenašli ani promíle rumunské krve, jen moravské a slovenské... Laši byli pastevcí, kteří byli slezsko-haličského původu a přišli do našich Beskyd dřív, než kolonizace valašská od Slovenska... Dokazuje to také bohatá slovní zásoba, která se dostala s nimi až na Frenštátsko (viz František Horečka). Tehdy se otevřely hranice, vzhledem k tomu, že hranici Uher a Moravy tvořila řeka Kysuca, kolonizovali také Kysuce a Oravu. Tam se také obyvatelstvo dosud hlásí k Lachům. Proč naopak tito označovali pasteve z Uher za Valachy? Protože v Uhrách vzniklo za krále Matyáše Korvína tzv. „valašské právo“, které dostalo název od Valachů rumunských, kteří byli také součástí Uher. Valašské právo se rozšířilo postupně do okolních zemí. Na „valašském právu“ mohl hospodařit v Rakousko-uherské monarchii každý, komu bylo uděleno. Bez rozdílu národnosti. V Beskydech bylo realizováno především lidem místním, jak dokazují urbáře Těšínského knížectví. Tam se již v polovině 17. století vyskytuje pojem Lach, Lachové.

Když se někde v regionu vyskytovala salaš, kde sídlil valašský vojvoda, znamená to že jsme se (z pohledu etnografického) ocitli na Valašsku. To jako když si někdo u nás otevře čínskou restauraci, tak se ještě nenalézáme v Číně a nestali jsme se Číňany! Třeba v Kozlovicích – sídlil tam údajně valašský vojvoda. Proč ne, ale jména vojvodů ani trochu nezní slovensky a už vůbec ne maďarsky! (Antonín Krpec z Kubánkova: „Pravda, že zme Laši...“). Valašské nářečí patří do okruhu moravskoslovenského, lašské má úplně jiný charakter.

„**Píseň vzniká na slovu**“ řekl již před lety **Leoš Janáček**, muzika, písničky, tance to jsou důkazy, kam co patří. (Stejně tak Vincenc Socha – viz článek v Radostné zemi z r. 1960). Janáček věděl, proč Lašské tance nakonec přece jen nazval Lašské, nikoliv Valašské. V Kozlovicích, v Trojanovicích a všude až po hřeben Radhošťských hor nebylo ani stopy po valašské mluvě. Již v 19. století vyslovili lingvisté (František Bartoš, který pocházel z Valašska) jednoznačný názor, že neexistuje nikde u nás tak ostrý jazykový předěl jako zde. Žádné přechodné pásmo, do poslední samoty k Radhošti se mluvilo lašsky, na druhé strany valašsky. Staří Valaši z Rožnovska dodnes tento předěl označují za „hranicu“.

Často se vyskytuje tvrzení, že pojem **Lašsko** je „konstrukt“, uměle vymezený z konce 19. století. Možná ano, ale stejně pak jako **Valašsko**. Na mapách z poloviny 19. století je území v povodí Bečvy až po hřeben Radhoště označováno jako „**Horalská část Moravského Slovácka**“! Teprve později, ve stejné době jako Lašsko, bylo označováno Valašsko...

Jen několik zajímavostí na závěr. V sedmdesátých letech jsem v Praze začal navštěvovat lekce zpěvu u paní Marie Vojtkové – Paříkové (nar. 1909), významné pěvkyně evropského formátu.

Byla rodačka z Frenštátu p. R. Rodina Vojtků měla mezi tamními muzikanty významné postavení. Hned při první návštěvě mě uvítala slovy:

„Nazdar Lachu! Prosím tě, co tam ti moji krajané na Frenštátsku blázní s tím Valašskem. My jsme vždycky byli a jsme Laši! Až tam zas budeš, vysvětlí jim to.“ V roce 1998 jsem v Kozlovicích se svými studenty účinkoval v pořadu lidových písní ze sbírek Leoše Janáčka „Moje Lašsko“. Tehdy nám ředitel místní školy řekl: **„To je dobře, že jste tady. Vytmavte to těm pomýlencům, že jsme Laši, žádní Valaši!“**

V roce 2006 jsem se v knihkupectví U Bílka v Místku, při křtu své Knížky pro každého Lacha setkal s paní **Hanou Juračákovou-Strnadellovou** (nar. 1926), spisovatelkou a dlouholetou dramaturgyní ostravské televize. Oslovila mne ještě před křténím těmito slovy:

„Já jsem rodačka z poslední usedlosti z frenštátské strany pod Radhoštěm. Moji rodiče, prarodiče se vždy hlásili k Lašsku, vždycky jsme byli Laši! Moc vám děkuji, že jste se do toho pustil a děláte v otázce Lašska pořádek!“

Tyto věci jsem mnohokrát probíral s paní **Františkou Pituchovou** (nar. 1928), rodačkou z Hamrovic, z úpatí Lysé hory. Několikrát mi vyprávěla, jak se za mlada sama vydala po hranici Lašska a Valašska, tak jak ji uvádějí lingvisté a jak ji mám uvedenou v Knížce i já (mj. tuto hranici uznal i Bolek Polívka a Franta Segrado při ratifikaci „Partnerské smlouvy“ v roce 2008 mezi Lachy, Valachy a Moravskými Slováky). Šla od slovenských hranic, mezi Hlavatou a Bečvicí, na Martiňák, přes Pustevny, Radhošť, Pindulu, hřebenem Veřovických vrchů až za Hodslavice:

„Pytala sem se po chalupách, jak je to s tu hranicu. Staří lude mi potvzovali, že je to tak jak pravím. Jedna stara robka na Bečvici mi pravila, že oni su už Valaši, ale na Hlavate su ešte Laši. Pytala sem se jak poznaju Lašku, dyž přijde k nim na zabavu. Pravila, že podle mluvy a tež čepca, ten maju Lašky do čela, Valašky maju vlasy ven. Ináč vypadaju skoro stejně.“

Mezi Lachy a Valachy panovalo od pradávnych dob napětí. Proto tak ostrý předěl nejen v mluvě. Příčinou tohoto antagonismu byly časy kolonizace, kdy od údolí Bečvy postupovali Valaši a naráželi na odpor Lachů z druhé strany hor. Známý podnikatel a fotograf **Vladimír Baron** z Čeladné (také už dříve narozený) mi v roce 2007 říkal:

„Já jsem rodák z Podolánek. Vždycky jsme byli Laši. A řeknu vám, že kdysi za mlada k nám nesměl Valach z Bečvy přijít za děvuchou. Hnali jsme ho přes Martiňák svinským krokem! No, ale my jsme na Bečvu, třeba na zábavu, též nesměli. Ti by nám tam dali ...!“

Nedivím se pak, že Valaši od Bečvy mi říkají (mám tam provdanou nejstarší dceru):

„Od kdy sú na Frenštátsku Valaši? Dycky tam byli enem Laši. A ešte by nám chtěli porúčať!“

Takže RESUMÉ: Laši i Valaši byli pastevci, jenže přicházeli z jiných stran. Nejlépe se skutečné hranice Lašska určují podle vod – povodí Odry (a jejich přítoků) osídlili Laši.

13.

František-Martin Gistingер

nar. 3. 11. 1933

Strojní zámečník, konstruktér, vynálezce, muzikant, básník, ekolog... a velmi milý a laskavý člověk...

A: Obrátila jsem se na Vás u příležitosti Vašeho velmi krásnému životního jubilea, protože vždy děláme rozhovor s nějakou významnou či zajímavou osobností, kterou bezpochyby jste. Odkud byli Vaši rodiče?

F: Maminka byla ze Slovenska, z Turzovky, ze Živčákové, a tatínek ze Starých Hamer. V roce devatenáct set dvacet čtyři šla maminka do Hamer na službu a za dva měsíce nebo za šest týdnů se stala manželkou mého tatínka, který byl o sedmdesát osm roků starší než já a já jsem získal dvacet sedm sourozenců, o kterých jsem se dozvěděl až později.

A: Kde jste se narodil?

F: Ve Starých Hamrech. A zrovna v tom roce byla odhalena Maryčka Magdonová. Maminka s tím měla velkou spojitost. Byla pro tu Maryčku Magdonovou modelem.

A: Tak to je úžasné.

OSOBNOSTI VELKÉHO LAŠSKA

Chci vám přiblížit, o co jde a proč vznikl tento nápad. Díky tomu, že náš král už roky **obrozuje lašskou myšlenku**, svou činností mj. zviditelňuje a vyzdvihuje jména lidí, kteří se jakýmsi způsobem zasloužili o kvalitu našeho kraje nebo mu něčím byli přínosem. A právě díky jemu se s takovými lidmi setkávám i já, což je mi nesmírnou ctí. A tak mě napadlo, že by bylo fajn ještě víc přiblížit lidem, jaké úžasné osobnosti tu máme, a trochu víc širší veřejnost s těmito osobnostmi seznámit. Zvolila jsem formu přátelského povídání, ze kterého se vám budu vždy snažit aspoň zlomek zprostředkovat a ve kterém se budu co nejvíce snažit zachytit a zachovat autenticitu mluveného slova. Po domluvě s tatínkem králem, kterému se nápad líbil, spojujeme tuto myšlenku s příležitostí nějakého významného životního jubilea vybrané osobnosti a zároveň jí touto cestou k jejímu životnímu jubileu co nejsrdečněji gratulujeme.

Příjemné čtení vám všem přeje Adéla Krulíková

Hlavní osídlení kraje šlo od severu kolem vodních toků. V dávných dobách byly kmeny v Poodří označovány za lašské, pojem Slezsko vzniknul později. Laši pastevci kolonizovali Beskydy od żywiecké oblasti. Valašsko bylo osídleno po Bečvě (Vláře aj.), kromě již zmíněných skutečně valašských pasteveckých rodů, kteří přišli přes Javorníky ze Slovenska.

Z. V. Krulíkovský

Óndra Łysohorsky Łysej hoře

Wyhnać mě chcéł cudzynéc tupy
z beskidskej šachty a chałupy.
No pėsne zdrały, eż dozdrały
k nęustupności twérdej skały.

We wojně wpілch tępjėni śwėta.
Nęstraćілch Łašsko wandrowanim.
Jak mocno skała čni poeta
s usmęwėm nad kamėnowanim.

Nędobijeće. Nęzlómoće.
Nėnich jak pusty ořeč křełky.
Tuhoty prębawiće mi k tuhoće.
Skała. A spjėwajucy wtoček lełky.

Epigramy

Maluji obraz Lašska. Století je rám.
Zpívám osud země a zpívám ho osudně sám.

Ze kterých pekel přišlas ke mně darem?
Lašským básníkem být je horší než chacharem.

Pro ně je Lysá jednou z tichých hor
a pro mne věčná sopka metafor.

Když už můj lašský lid zahynout musí,
svou písni stavím mu náhrobní kámen.

Kolik je krásy v té neobjevené zemi.
Já ořu tam, kde nikdo netáh pluh.

Ať mluví lidé, kteří byli němí,
Ať křídla rozpíná poprvé lašský duch!

31. 12. Vzhůru na Lašský Říp! Foto M. Zlattner.

S písničkou to jde líp! Foto M. Zlattner.

Osvěžovna U PAŘEZU ve spolupráci s Lašským královstvím
vás srdečně zve na

PÁLENÍ ČARODĚJNIC

30.4.2024 od 17.00

v areálu Osvěžovny U PAŘEZU
Pařezový háj
Černá cesta 3258
73801 Frýdek-Místek

**ZÁBAVA PRO CELOU RODINU
SKVĚLÉ JÍDLO A PITÍ
TRADIČNÍ SPECIALITY**

 U PAŘEZU
OSVĚŽOVNA

 LAŠSKÝ KRÁLOVSTVÍ

www.parezovyhaj.cz www.lassko.eu